

El carlisme berguedà i la multa de deu mil duros

ELS EFECTES DEVASTADORS I tràgics de les guerres són sempre indesitjables, com ho són ja de per si els conflictes i les disputes bèl·liques, que sempre divideixen, embruten i denigren la condició humana. La Darrera Carlinada o Tercera Guerra Carlina (1872-1876) no n'és, òbviament, cap excepció. La comarca berguedana, en general, i la ciutat de Berga en particular, van patir els desastres i els horrors de la guerra gairebé des del seu inici d'una forma dolorosa i cruenta a tots els nivells.

Dins la gran complexitat del mapa polític, ideològic i social que

configura la península ibèrica al llarg de tot el segle XIX, en el qual es desenvolupen les tres guerres civils o carlines que marcaran de forma especial aquest segle, Berga i la seva comarca tindran una importància rellevant i significativa en els conflictes armats esmentats anteriorment. Malauradament, però, aquest protagonisme tindrà, a la curta i a la llarga, inconvenients notables i acabarà exercint una influència negativa en la pròpia ciutat i en la resta de la comarca.

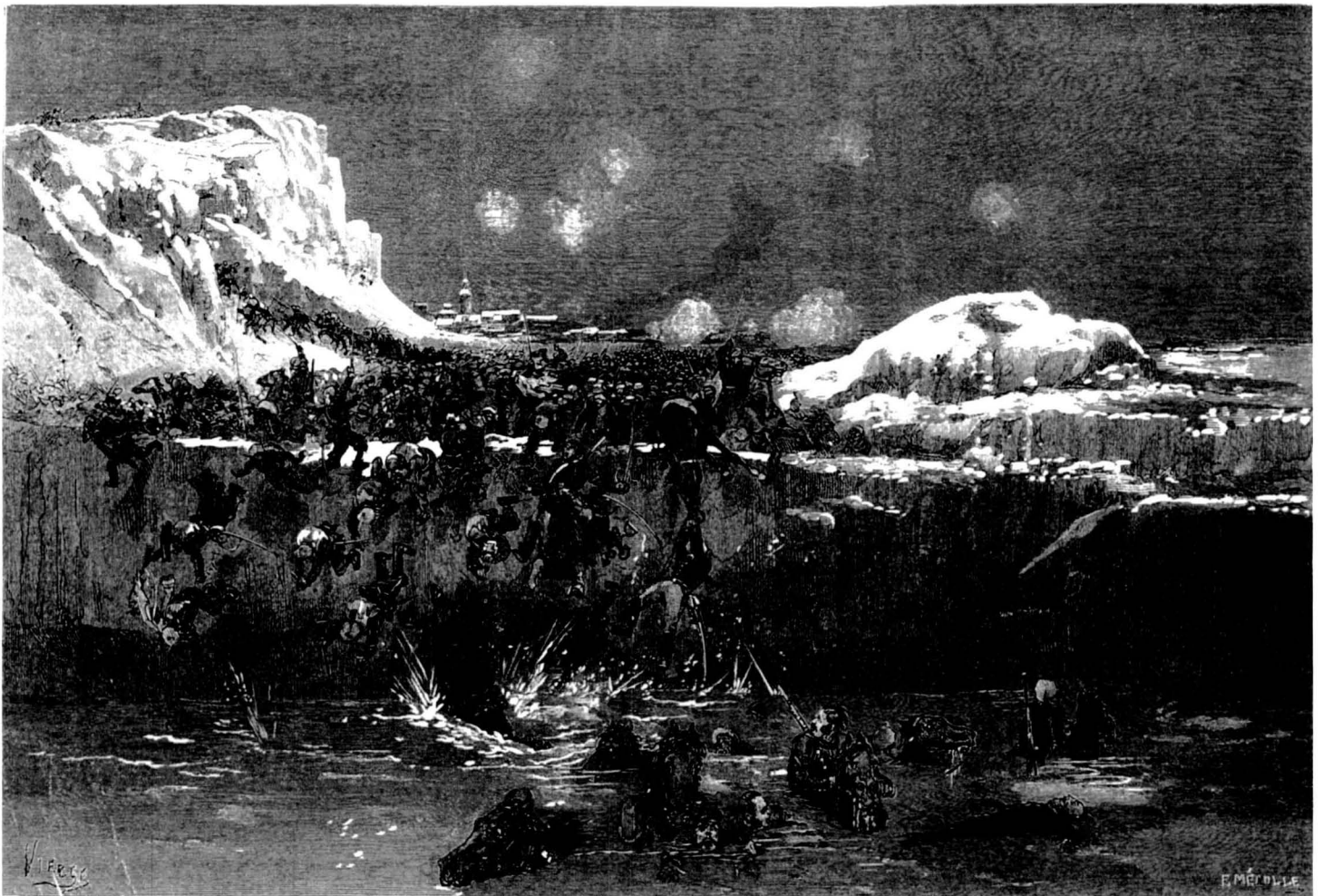
Com ja apuntàvem amb anterioritat, la Darrera Carlinada colpejà amb violència la demarcació

El desconeixement del paisatge berguedà es fa palès en aquest dibuix de M. Vierge publicat a *Le Monde Illustré*, que mostra una derrota de l'exèrcit carlí a Berga. Aquest és un exemple del ressò que la Tercera Guerra Carlina va tenir en la premsa internacional.

COL·LECCIÓ J. A. ORTEGA

berguedana des d'un principi. Als bloquejos, setges i atacs protagonitzats per les tropes carlines comandades pel general Castells durant el mes de desembre de 1872, els succeiran nombrosos i sistemàtics intents sobre la població, fins que, el 27 de març de l'any 1873, els carlins obtindran la victòria sobre Berga i entraran a la ciutat. I serà aquesta victòria carlina, precisament, la que desencadenarà innombrables disputes, conflictes i divisions entre la població berguedana.

La primeres conseqüències del triomf carlí són, per descomptat, les destruccions massives de ca-

ses, habitatges i fortificacions de la vila. Després vindran les barbaritats i els afusellaments que va portar a terme el general carlí Francesc Savalls a la seva sortida de la població i, finalment, la imposició als ciutadans d'una multa de deu mil duros per part del general Contreras, capità general del Principat de Catalunya, representant del Govern Republicà que en aquells moments regia la nació, en concepte de contribució de guerra per considerar els berguedans responsables de la capitulació de la vila i la posterior entrada dels carlins a la capital berguedana.

A les desgràcies físiques i morals, a la devastació d'edificis, habitatges i fortificacions, a les penúries socials i econòmiques, calia afegir-hi també la imposició d'una multa que agreujava de forma considerable la situació i que la majoria dels berguedans consideraven injusta, abusiva i despòtica.

La vila de Berga havia estat sempre, durant les tres guerres civils, un objectiu important per a l'exèrcit carlista, no obstant, la

població de Berga era considerada, estratègicament, com a clau que controlava i obria les portes de la muntanya. L'obsessió carlina d'una banda, i la fama adquirida per la ciutat de Berga els últims anys de la Guerra dels Set Anys o Primera Guerra Carlina (1833-1840), on s'escollí la població berguedana com a capital i nucli fonamental del moviment tradicionalista i carlí de Catalunya, juntament amb el desastre inesperat que suposà la derrota de l'exèrcit republicà que defensava Berga el 27 de març de 1873, propiciaren el dictamen immediat de la sanció de deu mil duros imposada a la població i concretament a la ciutadania per part del general republicà Juan Contreras.

El mateix Contreras justifica la contribució de guerra com a càs-

El general López Domínguez, al seu pas per Castellar de n'Hug, segons una il·lustració de l'època de la Tercera Guerra Carlina.

COL·LECCIÓ R. FELIPO

tig per la presumpta col·laboració dels berguedans amb les tropes carlines atacants, que propicià l'entrada d'aquestes a la ciutat. Unes acusacions que el setmanari berguedà *La Hornaguera Bergadana* rebutjarà amb contundència, qualificant-les de calumnioses, falses i improcedents.

Les gestions del consistori municipal, juntament amb les de bona part de la ciutadania, per demostrar la seva innocència seran nombroses i constants. Delegats de l'Ajuntament i representants de la població s'adreçaran amb promptitud al propi general Contreras, per sol·licitar i suplicar la derogació de la multa. En Contreras acceptarà les argumentacions dels berguedans, però just abans de revocar la sanció el general serà substituït en el seu càrrec pel general Velarde, que es desentendrà de la demanda berguedana i delegarà les gestions d'aquesta al Ministeri de la Guerra, presidit pel general Nouvilas.

La defensa i la lluita berguedana per anul·lar la multa de deu mil duros es basa en els fets, que

s'entenen irrevocables, i en la realitat i veracitat de la situació que, segons que manifesten, no es correspon amb les raons i judicis que esgrimeix el general Contreras per justificar el càstig de la sanció. Els representants de l'Ajuntament i de la ciutadania neguen taxativament i dràsticament l'acusació que els declara responsables i culpables de donar suport a les forces carlines i de facilitar la seva entrada i victòria sobre Berga.

La Hornaguera Bergadana, el setmanari local citat anteriorment, iniciarà una sèrie d'articles encaminats a defensar la postura de la població i del consistori davant la multa, i centrarà els seus esforços en posar de manifest l'autèntica veracitat dels fets i en garantir la innocència de la població davant els fets que se li atribueixen. Per aquesta mateixa raó els representants berguedans insistiran repetides vegades davant el general Velarde, malgrat la negativa inicial d'aquest.

Un dels arguments de pes que esgrimirà la defensa de la vila serà la probable traïció del comandant

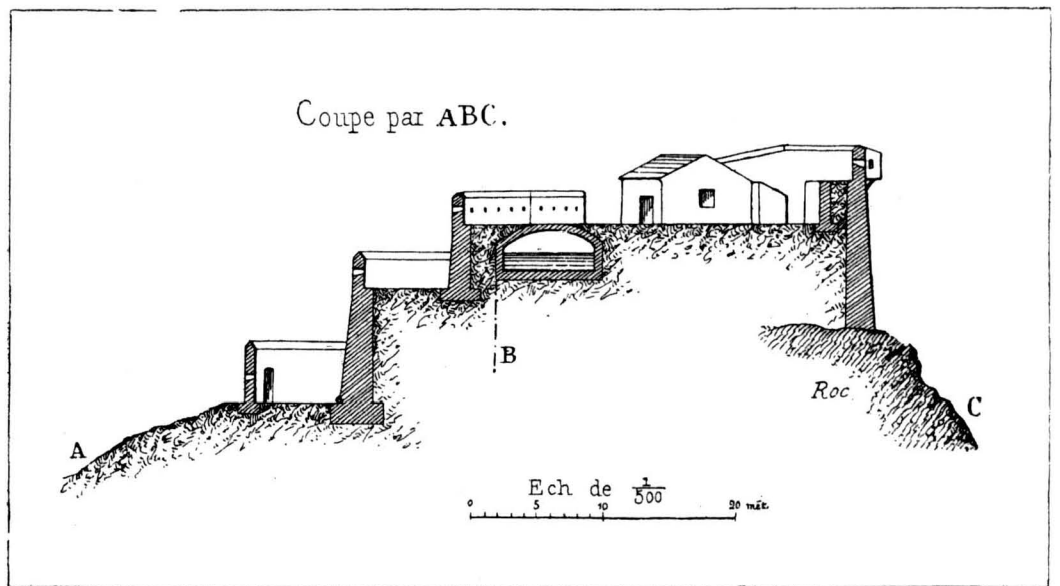
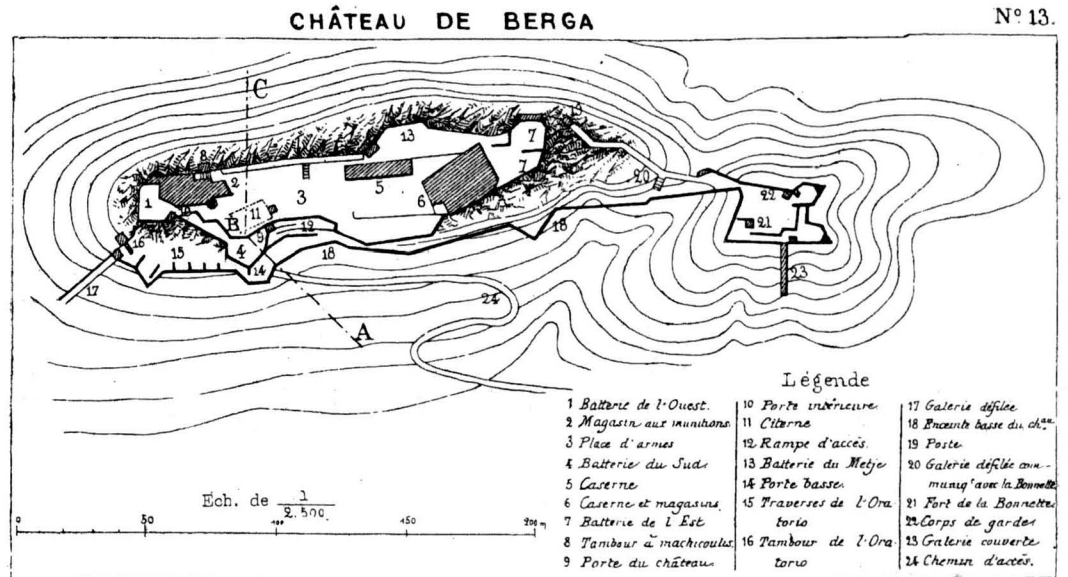

Morales, responsable militar de les tropes republicanes a Berga, i per tant, responsable també de la seva defensa i protecció.

De fet l'actitud d'en Morales resulta, més que sospitosa, evident. El mateix general Contreras, en carta adreçada al Ministre de la Guerra, confirmarà la traïció de l'esmentat comandant. Contreras afirma positivament que el comandant Morales va romandre aquarterat amb les seves tropes a la caserna de Sant Francesc. Un aquarterament injustificable que deixarà de ser sospitos quan el mateix Morales obrirà les portes de la caserna als carlins, provocant així la inoperativitat dels seus homes, que posteriorment seran detinguts i fets presoners.

La declaració del general Contreras contradiu la seva pròpia postura inicial i, d'alguna manera, invalida la contribució de guerra imposada pel mateix Contreras, i molt més si tenim en compte que, en l'esmentada carta, el general reconeix que, al capdavall, la defensa de la població, en el fons competència exclusiva de l'exèrcit, es va portar a terme gràcies al coratge i la determinació d'alguns berguedans que, malgrat tot, decidiren fer front amb contundència a les tropes carlines. Un altre argument significatiu aportat per la defensa berguedana per desemmascarar la veritat dels fets i demostrar la innocència de la població.

Les demandes per anul·lar la sanció s'adreçaran novament al general Velarde i es recorrerà també al Ministeri de la Guerra a través de la Capitanía General de Catalunya, situada a Barcelona. L'intent de revocació, però, de la multa originarà discòrdies i enfrontaments en el nucli consistorial. El fins aleshores alcalde popular i republicà de la vila de Berga, Esteve Sala, manté la convicció que molts habitants de la població berguedana han col·laborat i donat suport a les tropes carlines i que, per tant, han contribuït a la rendició i lliurament de la vila. Aquesta convicció el portarà a reclamar el pagament de la contribució de guerra per fer front a la reconstrucció d'habitatges i fortificacions derruïts durant l'atac carlí. Obrant en con-

Plànols del castell de Berga, apareguts en el llibre *La guerre de montagnes en Catalogne*, editat a París l'any 1881. COL·LECCIÓ R. FELIPÓ

seqüència, radicalitzarà la seva postura i exigirà el cobrament de la multa.

Malgrat els intents dissuasius de bona part dels membres de l'Ajuntament i de la representació ciutadana, Esteve Sala no depositarà la seva actitud, la qual cosa comportarà un enfrontament radical entre Sala i la resta del consistori municipal, comandat per l'aleshores tinent d'alcalde i futur batlle de la vila de Berga, en Ramon Pujol i Thomas. Final-

ment, Esteve Sala, sol, desemparrat i obsessionat en la seva postura, serà destituït del seu càrrec i desapareixerà de la vida política berguedana.

Cal remarcar que la visió sobre els fets defensada per l'alcalde Esteve Sala coincideix amb la valoració inicial del general Contreras, malgrat que posteriorment reconegui la traïció del comandant Morales, la qual cosa tampoc descarta una possible col·laboració d'alguns habitants de la vila.

Per contra, María de las Nieves de Braganza y de Borbón -doña Blanca-, en les seves memòries, destaca de forma remarcable la valenta i aferrissada defensa que tant el comandant Morales i els seus destacaments com una bona part de berguedans van portar a terme davant l'atac contundent de l'exèrcit carlí. Aquestes decla-

racions detallades de doña Blanca s'oposen radicalment a la versió de l'alcalde Esteve Sala, abonades i compartides pel general Contreras. Manifestacions comparativament antagòniques que enterboleixen, una vegada més, la veracitat objectiva dels esdeveniments.

Tots exposen arguments versemblants per donar crèdit a les diverses versions, tots, en definitiva, tenen moltes raons, però no sabem qui té la raó autèntica i objectiva sobre les circumstàncies que propiciaren la victòria carlina sobre Berga.

Respecte al pagament de la multa o contribució de guerra imposada per Contreras sabem positivament, a través de *La Hornaguera Bergadana*, que es varen fer efectius dos mil set-cents seixanta-vuit duros del global de la sanció, és a dir, dels deu

Una visió idealitzada de l'entrada dels carlins a Berga durant la Tercera Guerra, segons una il·lustració apareguda en el llibre *Historia Contemporánea. Segunda Parte de la Guerra Civil*, d'A. Pirala, publicat a Madrid el 1892. COL·LECCIÓ J. A. ORTEGA

mil duros imposats pel govern militar republicà. Aquest pagament es va efectuar en un termini de vuit hores a partir que el general Contreras fes oficial i públic el càstig econòmic imposat a la població. Aportacions particulars de berguedans anònims facilitaren la recaptació i pagament de l'esmentada quantitat.

Pel que fa al pagament de la resta de la multa poca cosa en sabem. Després de la substitució del general Contreras, el seu successor, el també general Velarde, en un principi es mostra intransigent i exigeix el compliment de la llei i, en conseqüència, el pagament de la sanció. No obstant, i a causa, fonamentalment, de la insistència i de la pressió exercides per la comissió municipal de Berga i pels representants de la ciutadania, el mateix Velarde acabarà congelant el pagament de la multa i es posicionarà clarament a favor dels berguedans a partir dels greus enfrontaments entre el consistori municipal i el seu alcalde Esteve Sala, que acabaran pro-

vocant la destitució d'aquest últim.

La hipòtesi més probable seria la que apunta a una posterior anul·lació de la multa, tot i que tampoc es pot afirmar de forma categòrica i rotunda, ja que no consta documentació oficial sobre això. La hipòtesi, però, ve avalada per la precària i crítica situació econòmica de la població, i pel donatiu de cinc mil pesetes (mil duros) que a finals de novembre d'aquest mateix any concedirà el govern a través del governador civil de la província, en Ramon Castejón, per intentar paliar la greu crisi econòmica que pateix la vila de Berga i la seva comarca. Un donatiu que fa pensar en una possible mesura compensatòria per part del govern, davant els desastres bèl·lics que la ciutat i la seva demarcació han patit al llarg d'aquest dramàtic any i després de la, probablement injusta, sanció tributària de deu mil duros.

Toni Gol Roca

El berguedà F. Morlans (a la foto) i Ramon Rosal "Ramonet Ne", fill de Gironella, van assolir el grau de coronel a l'exèrcit carlí. ARXIU ARB